

I. ZASZLAVIN:

A BURZSOÁ GAZDASÁGSTATISZTIKA AZ IMPERIALISTA REAKCIÓ SZOLGÁLATÁBAN*

A burzsoá gazdaságstatisztika fejlődése, éppúgy, mint a politikai gazdaságtané, a kapitalista termelésben fennálló társadalmi ellentmondások és az osztályharc tényleges fejlődésével párhuzamosan ment végbe. A burzsoá statisztika, amely kezdetben „isteni“, majd később „természeti“ törvényekkel magyarázta a valóságot, a kapitalista ellentmondások fokozódásának és lelepleződésének mértékében egyre inkább apologetikus jellegűvé vált; a vulgáris empirizmus módszereinek segítségével az ellentmondások elkendőzésének misszióját teljesítette, végül pedig, a kapitalizmus általános válsága idején, a reakció fegyverévé süllyedt.

A burzsoá statisztika, amely a tudományosság utolsó maradványait is elvesztette, a gazdaságstatisztika minden területén a tények tudatos elferdítésére és a legdurvább hamisításokra tért át.

A burzsoá statisztika elfajulásának és lezüllesztésének jelei különösen azokon a területeken szembeszökőek, ahol a legleplezetlenebbül nyilvánul meg az osztályantagonizmus, azaz a munkaügyi statisztikában, különösen a munkanélküliségi, a munkabér, stb. statisztikában.

A jelenlegi burzsoá statisztika — mint az imperialisták harci fegyvere a béke, demokrácia és szocializmus tábora ellen — a burzsoá politikai gazdaságtan és szociológia reakciós „tanaira“ támaszkodik, Keynes, Pigou, Beveridge „elméletéből“ és egyéb fasiszta és félfasiszta „elméletekből“ táplálkozik.

Új háborúkat előkészítő imperialista gazdáinak kezében a statisztika a történelem szemétdombjáról előkotort Malthus-féle rothadt áltanokra alapozott kannibáli, embergyűlölő eszmék propagandaeszközévé lett.

A statisztika az osztályharc éles fegyvere. Ezt maguk a burzsoá statisztikusok sem vitatják.

Az amerikai statisztikai társaságnak 1947-ben tartott ülésén Lubin amerikai statisztikus kénytelen volt figyelmeztetni kollégáit a gyakoriakká váló „statisztikai csatákra“, vagyis a vállalkozóknak a munkások elleni harcára, amelyben a „statisztika fegyvere“ is bevetésre kerül.

A „statisztikai osztályharc“ egyik epizódja volt az USA gépkocsipari munkásainak 1946. évi konfliktusa a vállalkozókkal, amely azért tört ki, mert a munkások béremelést követeltek.

A vállalkozók a munkások követelésének megtagadását azzal indokolták, hogy a munkabérek felemelése költség- és áremelkedést vonna maga után. Amikor pedig a munkások azt követelték, hogy a vállalkozók statisztikai adatokkal igazolják ezt az érvet és a vállalkozók ezt megtagadták, „kitört a gépkocsiipar történetének egyik leghosszabb és legnagyobb károkat okozó sztrájkja“.

Lubin, annak ellenére, hogy több olyan példát sorol fel, amely a statisztikának az osztályharcban betöltött szerepére jellemző, nem jut arra a következtetésre, hogy a „statisztika fegyverét“ a munkásosztály érdekében kell felhasználni. Ellenkezőleg, ezekből a tényekből azt a következtetést vonja le, hogy ezt a fegyvert a kapitalista rendszer érdekében kell felhasználni. Nyíltan arra szólítja fel a statisztikusokat, hogy az „új viszonyok“, vagyis a kapitalizmus általános válsága közepette a kapitalizmus „főlényének“ propagálásával foglalkozzanak, mivel — amint azt maga Lubin magyarázza — „más országok népei nem hajlandók önként válságot és tömeges munkanélküliséget importálni az USA-ból“. ¹ Az Egyesült Államok egy vezető statisztikusának ilyen kijelentése nyílt felhívást jelent arra, hogy a többi eszközzel együtt a statisztikát is mozgósítsák a tőke érdekében a munkásosztály, a dolgozók életszínvonala és alapvető jogai elleni támadásra.

A megtévesztésnek és hamisításnak azok a módszerei, amelyeket a burzsoá statisztika a dolgozók életszínvonala elleni támadásra és a kapitalista valóság visszataszító jellemvonásainak elkendőzésére használ fel, annyira durvák, hogy már a burzsoá statisztikusoknak bizonyos, a statisztika „korszerűsítését“ követelő és „hagyományos“ módszereit bíráló körei sincsenek vele megelégedve.

Az ilyen „önkritikának“ nyilvánvalóan nem az a célja, hogy leplelje a csalást és a hazugságot, amelyen a kapitalista statisztika felépül, hanem az, hogy a rászedésnek finomabb statisztikai eszközei után kutasson. Jellegzetes példája az ilyenfajta csaló kísérleteknek, amelyek arra irányulnak, hogy a hivatalos statisztika hiányosságainak látszólagos „bírálata“ útján mentsék annak fogyatékos és eltorzított voltát „A statisztika céljai és veszélyei“ című cikk, amely a „Midland Bank Review“ című angol bankújságban jelent meg.²

A cikk szerzője megjegyzi, hogy „nincs csábítóbb kísértés, mint a statisztikai adatok kiválogatása, vagyis egy meghatározott esetnek megfelelő formában való bemutatása“. Egész sor bíráló megjegyzést intéz az angol hivatalos statisztika felé, többek között a hivatalos létfenntartási költségindexre vonatkozóan, amely a drágaság növekedését és ebből kifolyólag a reálbérek csökkenését is kisebbíti. A bírálat leple alatt azonban kísérletet tesz a hivatalos statisztika meghamisított mutatószámainak igazolására. A szerző azt igyekszik bebizonyítani, hogy statisztikai mutatószámok általában nem tükrözhetik vissza a munkabéreknek és a munkásosztály életszínvonalának dinamikáját; hogy a dolgozók életszínvonalának csökkenése állítólag „a kényszertakarékosság“-nak abból eredő növekedését mutatja, „hogy a piacon nem kaphatók azok az árucikkek, amelyek a háború előtt kaphatók voltak“. Így a statisztika „bírálatának“ formájában a „kényszertakarékosság“ teljesen hazug verziójával

¹ Journal of the American Statistical Association, III, 1947.

² Midland Bank Review, VIII, 1947.

hozakodik elő, azzal a cézzal, hogy a munkásosztály életviszonyai romlásának tényét elkenje.

A Cleveland Bank által kiadott „Business Bulletin“ 1946-ban nyíltan bevallotta, hogy az USA-ban olyan rendszer uralkodik, melyben „kiválasztott befolyásos csoportok érdekében megvesztegetik az állami statisztikát“.

A cikk szerzője, Ires generális mindenképpen menteni akarja az amerikai munkaügyi statisztikai osztály képviselőjét, aki résztvett a munkásellenes létfenntartási költségindex összeállításában. A szerző azt követeli, hogy a munkás- és szakszervezetek ne férhessenek hozzá a statisztikai anyaghoz és ílymódon ne „gyakorolhassanak nyomást“ a hivatalos statisztikára.

Ki szabja meg az USA-ban a hivatalos statisztikát? Mindenki tudja, hogy a Wall Street mágnásaival, a nagy tőzsdések és üzletemberek monopóliumaival szoros összeköttetésben levő, lepénzelt politikusok klikkje.

*

A hadigazdálkodás a háború alatt és a kapitalista gazdasági élet növekvő militarizálása a háború után, a kapitalista országok gazdaságstatisztikájára is teljes mértékben rányomta bélyegét. A háborús hisztéria, a hallatlan arányú tőke kivétel és a dolgozóknak a háború által törvényesített szörnyű kifosztása erős hatást gyakorolt a monopóliumok szolgálatában álló burzsoá statisztikára. A gazdasági élet különböző ágai katonai-bürokratikus ellenőrzésének megszigorítása és a monopóliumok egész rendkívül erőszakos rendszere, amely a burzsoá ismerettárban a „háborús tervgazdálkodás“ nevet kapta, újabb követeléseket támasztott a burzsoá statisztikával, mint az imperialisták háborús gépezetének egyik alkatrészével szemben.

A háború, amely a nagytőke féktelen haszonlesésének kielégítésére igen tág teret nyitott, a burzsoá statisztikától megkövetelte, hogy ismert küldetését: az egyszerű nép becsapását, azaz a monopóliumok nyereségeinek eltitkolását és a néptömegek életszínvonalára elleni támadás elpalástolását fokozott mértékben teljesítse. A burzsoá statisztika által kiagyalt mutatószámok, a hadiipari monopóliumok egyesületeinek nyújtott hatalmas állami segítyek, a kormány titkos szerződésai és megrendelése, a kényszerkölcsönök és kényszertakarékosság, a lakosság fogyasztásának korlátozása, stb. mellett azoknak az óriási nyereségeknek arcátlan elkendőzését szolgálták, amelyekhez a vállalkozók a dolgozók kifosztása révén jutottak.

Most már nemcsak az úgynevezett kereskedelmi titokra, hanem a katonai titokra is hivatkozva, törvényesítették a leplezést és ezzel együtt a hamisítást és a csalást a statisztikában.

Ismeretes, hogy a háborús évek folyamán a statisztika frontján sem gyengült az osztályharc, annak ellenére, hogy a munkásosztály a háború alatt jogainak és érdekeinek „hazafiatlan“ védelmezése miatt, kegyetlen üldözöttségnek volt kitéve. Erről tanúskodik többek között az amerikai szakszervezeteknek a háború alatt folytatott harca, az alacsony bértarifát törvényesítő, hivatalos költségvetési index felülvizsgálásáért. Ugyanebben az időben a munkássajtó állandóan leplezte a kapitalista statisztikának a monopóliumok hatalmas nyereségeit elkendőzni akaró mesterkedéseit. Az elektromos- és gépipari munkások szövetségének „Hogyan titkolják el

a nyereségeiket a társaságok“ című pamfletje, amely a háború derekán (1943-ban) jelent meg az USA-ban, leleplezte a fiktív törlesztési levonások, adócsalások, titkos tartalékok stb. formájában végrehajtott elszámolási-statisztikai manipulációkat, amelyeket a tőkés társaságok alkalmaztak nyereségeik eltitkolására.³

Néha még a kapitalista sajtóba is bekerültek hírek, számos olyan tényről, amelyek arról tanúskodnak, hogy különböző tartalékalapok („átmeneti tartalékok“, „a háború utáni rekonstrukció céljait szolgáló tartalékok“) létesítésének formájában történik a nyereségek eltitkolása. A burzsoá statisztika azonban, mindezeket a tényeket gondosan elpalástolta. Ezért nem is csoda, hogy kiérdemelte az uralkodó osztályok képviselőinek legmagasabb elismerését.

F. Zahn, a hitleri Németország fasiszta statisztikusa, még 1940-ben kijelentette, hogy „a háborús gazdaságnak a statisztika fokozott együttműködésére van szüksége“. Ezt a tételt szajkózzák most ezerféle változatban az angol-amerikai statisztikusok.

G. Marshall, kanadai statisztikus, hangsúlyozza, hogy a „jelenkor háborúiban a statisztika a háborús erőfeszítés lényeges részét képezi.“ Marshall azt követeli, hogy a statisztika a háborúutáni időkben is őrizze meg háborúalatti szerepét és funkcióit, mert „a háború gazdasági és szociális problémái a háborúutáni időszakban is megmaradtak és bár jellegük némileg megváltozott, most is ugyanolyan súlyosak és bonyolultak“.⁴

A monopóliumokat kiszolgáló burzsoá statisztikával szemben támasztott ezen ostobán megfogalmazott követelések teljes összhangban vannak az állami monopolkapitalizmus fő tendenciájával: a lehető legszélesebb körben felhasználni a teljes egészében rendelkezésre álló állami apparátust arra, hogy mind gazdasági, mind nem gazdasági eszközökkel áthárítsák a néptömegek vállaira a háborúutáni nehézségek és a militarizált gazdasági élet terhét. A munkásosztálynak a kapitalizmus rabló gazdasági rendszere alapján történő közvetlen kizsákmányolását egyre jobban kiegészíti az állami gépezet felhasználása a nemzeti jövdelemnek a monopóliumok érdekében történő újrarendezésére. Jelenleg a monopóliumok kezében lévő államgépezetet egyre inkább arra használják fel, hogy emeljék a dolgozók adóterheit; hogy a „nemzeti biztonság“ ürügye alatt betiltsák a sztrájkokat és a munkásosztály harcának egyéb szervezett formáit; hogy „aknamunkának“ nyilvánítsák a dolgozó tömegek demokratikus mozgalmainak minden megnyilvánulását és a békéért és alapvető jogokért folytatott harcát; hogy a „stabilizáció“ tetszetős ürügye alatt a válság ellen olyan kísérleteket hajtsanak végre, amelyek a termelőerők és a munkatermékek megsemmisítéséhez vezetnek. Ezzel egyidejűleg fokozódik az örült fegyverkezési hajszja, kibontakoznak a háborús kalandok, a rablóháborúk és a nyílt agresszió, és következetesen fasiszálódik az imperializmus belpolitikája.

Az amerikai monopólisták vezetése alatt álló imperialista tábornak, hogy megtartsa és megszilárdítsa hatalmát, kifejlessze agresszív rablópolitikáját, olyan statisztikai apparátusra van szüksége, amely gondosan eltitkolja a néptömegek előtt az imperializmus ragadozó, vadállati arcát, szolgálja a fasiszta ideológiai és politikai propagandát, felderítő és kém-

³ Economic Notes, VI, 1943.

⁴ Canadian Statistical Review, I, 1948.

funkciókat lát el, jelezve a kapitalizmust az osztályharc frontján fenyegető veszélyeket és amely közvetlenül szolgálja az amerikai monopóliumok és egyéb háborús gyujtogatók hódító, agresszív céljait és féktelen terjeszkedési politikáját.

A monopóliumok által lepénzelt burzsoá statisztikusok, akik az úgynevezett „amerikai életforma“ propagálásának fegyvereként széles körben használják fel a statisztikát, a hamisítás és a csalás különböző kifinomult módszereit kutatják, követve Stuart Rice utasítását, amely szerint „a statisztikának kell szolgáltatnia a társadalmi reformátor propagandájához a tényszerű alapott“.⁵ Teljesen világos, hogy „társadalmi reformátorok“ alatt a munkásellenes törvények Taft és Hartley típusú kiagyaloít, vagy a Green-típusú megvásárolható szakszervezeti bürokratákat kell értenünk.

A burzsoá statisztikusok, egyetértve a Waal street-nek az imperialista, kozmopolita eszmék propagandájára vonatkozó utasításaival, magasztalják a statisztikának „nemzetközi alapon“ való „integrálását“ és „egyesítését“. „Az egységes statisztikai világ“ e jelszava, amely sajtóságos ellentmondó kifejezése a burzsoá gazdaságstatisztika szervezeti bomlásának és elszigeteltségének, az imperializmus egyéb, kozmopolita jelszavaihoz hasonlóan, csupán rosszul álcázott felhívás arra, hogy a statisztikát a világuralom örült vágyálmával megszállott amerikai imperialisták agresszív terveinek alárendeljék.

Az „amerikai évszázad“ undorító ideológiáját nem nehéz felismerni Riffler amerikai statisztikus fecsegéseiben, amelyek tele vannak „a statisztikai gondolkodásmód amerikai kultúr-exportját“ hirdető ditirambuszokkal. Riffler egyik beszédében, még 1942-ben, a statisztika programját annak a szerepnek megfelelően fejtette ki, amelyet az imperialista körök jelöltek ki számára.

„Iparágaink mozgósítása a háborús célok érdekében — írta Riffler — feltárta a belső forrásaink elégtelenségét, amelyeket külső forrásokból kell kiegészíteni.

A gazdasági háború megköveteli, hogy az ellenség gazdasági életének kritikus elemeit közletről megismerjük. A baráti államok támogatásához olyan információkra van szükségünk, amelyek alapján meg lehet hozni a prioritásra, a beszerzések támogatására és a kölcsönök engedélyezésére vonatkozó döntéseket.“

Ime ezeket a célokat kell a statisztikának szolgálnia! Ez a program lényegében az amerikai imperialista terjeszkedés szolgálatába állított statisztika „marshallizálásának“ programja. Ez a jelszó világosan kitűnik Riffler következő kijelentéséből: „Nekünk a földrajzi területek és az ipari körzetek tanulmányozásakor nemzetközi alapra kell helyezkednünk, mert ilyen tanulmányok szükségesegek ahhoz, hogy az új piacokat feltárhassuk és megbízható tőkebefektetések útján újra felépíthessük tönkretett világunkat. Az ehhez hasonló feladatok végrehajtására irányuló erőfeszítések busás hasznot hoznak.“⁶

Nem lehet kétséges, hogy a Wall Street parancsainak végrehajtása révén a burzsoá statisztikusok „erőfeszítései“ „busás hasznot hoznak“. De nem lehet kételkedni abban sem, hogy ezeknek a statisztikusoknak nem sikerül „a tönkrement világ felépítése“. Nem nehéz kitalálni a monopóli-

⁵ S. Rice: Next steps in the development of Social Statistics, 1933.

⁶ Journal of the American Statistical Association, III. 1942.

kapitalizmus ideológusainak reményét: hogy statisztikai eszközök segítségével fogják kimenteni a kapitalizmust a válságok mocsarából és a megoldhatatlan kapitalista ellentmondások zsákutcájából.

„A tönkrement világ“ statisztikai támogatásáról álmodozik, egy másik amerikai statisztikus, Ziegel is, aki előre látta a kapitalizmus általános válságának háborúutáni elmélyülését, és még a háború alatt azt követelte, hogy „a statisztika fegyvertárát ne csak a jelenlegi háború céljaira tökéletesítsék, hanem alakítsák át a háború után, a világ túltermelési képességéből szükségszerűen felmerülő problémák elleni harc legjobb fegyverévé“.⁷

Ismeretes, az amerikai monopólkapitalizmus úgy keres kiutat az egyre élesedő háborúutáni ellentmondásokból, hogy új világháborút akar kirobbantani a Szovjetunió és a népi demokráciák ellen, hogy támadó, rablóháborút visel Kínában, Koreában, Vietnamban és más országokban, hogy új piacokat és tőkebefektetései számára új területeket hódít meg.

Nem véletlen, hogy a monopolisták érdekeit szolgáló statisztika is „új utakat“ keres, hogy a statisztikát a háborús tervekhez és követelményekhez idomítsa.

Ebből a célból főleg az elmúlt háború tapasztalatait tanulmányozzák szorgalmasan.

A burzsoá közgazdászok bevallása szerint a statisztika az elmúlt háborúban nem oldotta meg hiánytalanul a monopóliumok kiszolgálásának feladatait.

Így Marietti a francia statisztikáról szóló nemrég megjelent könyvében rámutat arra, hogy a háború elején „a háborús megrendelések és a fegyvergyártás elosztásával kapcsolatban felmerült nehézségek teljes mértékben bebizonyították, hogy nem állnak rendelkezésre kielégítő adatok az üzemekről, azok felszereléséről, termelőképességéről és az azokban foglalkoztatott munkaerőről. Nehéz volt eldönteni, hogy bizonyos gyártmányok — így pl. a páncéltornyok — szériagyártását milyen vállalatokra bízhatják rá. Azt sem tudták, hogy egyáltalán lehetséges-e ezek nagybani szériagyártása.“⁸

Davies amerikai statisztikus nagyhangúan bizonygatja, hogy „a statisztika felbecsülhetetlen szerepet játszott a termelés összhangbáhozatalánál, sokban hozzájárult a szűk keresztmetszetek előzetes feltárásához és a gazdasági élet megszabadításához a káosztól, amely gyakran fenyegette“.⁹ Azonban számos tény alapján ismeretes, hogy bár széles körben felhasználták a statisztikai apparátust a háborús gépezet által törvényesített szervezett rablás során, nem voltak képesek kiküszöbölni a kapitalizmust jellemző káoszt és anarchiát.

Davies arról tanuskodik, hogy az USA háborús gazdaságában, a statisztika fokozott felhasználása ellenére — Davies enyhe kifejezése szerint — „igen gyakran kibillent az egyensúly“. „Az egybehangolt erők“ valamenynyien csődöt mondtak, amikor a vállalkozók között lázas versengés indult az előnyös kormányrendelések, a deficit nyersanyagok stb. megszerzéséért. A vállalkozók lépten-nyomon túlzott nyersanyagköveteléseket támasztottak; „a termelési tervek“ összeállítására pedig ezeknek a követe-

⁷ Journal of the American Statistical Association, XII, 1942.

⁸ Pascal- Gaston Marietti: La statistique générale en France, Párizs, 1949, 80. r

⁹ Journal of the American Statistical Association, XII, 1943.

léseknek az alapján történt. Hogy milyenek voltak ezek a tervek — Davies bizonyossága szerint — kitűnik abból is, hogy havi több, mint 1500 motor gyártásával bíztak meg egy olyan céget, amely csupán 220 motort volt képes havonként előállítani, ugyanakkor pedig csupán 60 motort kellett előállítani a terv szerint olyan cégeknek, amelyek termelőképesége meghaladta a havi 100 motort. Ismeretes az is, hogy a megrendelések elnyerésénél nem a „termelési program” volt a döntő szempont, hanem a hivatalnokoknak kijáró kisebb-nagyobb összegecske, vagy „a saját ember” jelenléte a kormányruánál.

Mindez azonban nem akadályozta a statisztikát alapfunkciójának gyakorlásában — annak a háborús gépezetnek a támogatásában, amely a háborús hasznokon felhízalt „halálkereskedők” érdekében utolsó cseppig kifacsarja a munkásosztályt és a dolgozó parasztságot.

A burzsoá statisztika a háború alatt a hazugság nagy iskoláját járta ki. A gazdasági tények meghamisítása rendkívüli méreteket öltött. A statisztikát nemcsak a felderítés céljaira használták fel, hanem gazdasági „elködösítésre” is. A statisztika teljesen áttért a háborús propaganda szolgálatára és azt a szerepet kapta, hogy „megvilágítsa” az ellenség helyzetét és elkendőzze a belső helyzetet. Most az új világháborút előkészítő imperialista tervekkel kapcsolatban, a burzsoá statisztikusok nem hiába tanulmányozzák az elmúlt világháborúk „statisztikai tapasztalatait” és különösen a második világháború tapasztalatait. Ezt bizonyítja az a tény is, hogy gondosan tanulmányozzák azt a statisztikai anyagot, amely a háború alatt az USA-ban a katonai intézmények, főleg a Haditermelési Igazgatóság irattáraiban összegyűlt.

D. Novik amerikai statisztikus szerint a Polgári Termelési Igazgatóság iparstatisztikai osztálya katalogizálja a Haditermelési Igazgatóságnál összegyűlt statisztikai anyagot. Novik úgy véli, hogy ez a katalógus „különösen hasznos lesz egy újabb rendkívüli nemzeti állapot (vagyis háború) esetén.”¹⁶

A burzsoá gazdaságstatisztika már a háború alatt készülődött háborúutáni demokráciaellenes támadására és az elkövetkezendő gazdasági válságra. Arra törekedett, hogy statisztikailag alátámassza a „teljes foglalkoztatottság” és a kapitalizmus „válságmentes fejlődésének” demagóg tervét, valamint arra, hogy statisztikailag igazolja Keynes, Beveridge és mások arcátlan, imperialista, fasiszta „elméleteit”. A burzsoá gazdaságstatisztika be akarja bizonyítani a kapitalista rendszer „megváltoztathatatlanságának törvényét” és örömmel siet a burzsoá politikai gazdaságtan és szociológia segítségére, akkor, amikor megkísérlik felújítani „a nagy ciklusok” elméletét; a háborúk elkerülhetetlenségének, mint „természeti törvénynek” elméletét; az éhínség és nyomor megmagyarázására szolgáló emberevő malthuszi és újmalthuzianista „eszméket”; az angolszász faj „felsőbbrendűségét” bizonyító különböző faji elméleteket stb.

Ezzel egyidejűleg a burzsoá gazdaságstatisztika újult erővel veti magát az üres matematikai gyakorlatokba, így akarván elkenni a kapitalista valóság mély ellentmondásait.

A Harvard Egyetem 1947-ben adta ki P. Samuelson „A gazdasági elemzés alapjai” című könyvét. Ez a mű a fizikai egyensúly törvényeiből vezeti le „a gazdasági dinamika” törvényeit. A gazdasági jelenségek és

folyamatok tanulmányozásához a szerző Birkhoff fizikus dinamikai elméletét használja fel. Quinsey Wright statisztikus 1942-ben adta ki „A háborúk tanulmányozása” című művét, amelyben felsorolja a háborúkat 1480-tól kezdve. Ennek az anyagnak az alapján szerkesztette meg Richardson statisztikus a háborúk időbeli megoszlásának görbéit, amelyek — véleménye szerint — közel állnak „Poisson törvényéhez”.

Collin Clark, a közismert burzsoá közgazdász és statisztikus „1960-as év közgazdaságával” foglalkozik, és eközben buzgón zsonglörködik a matematikai képletekkel, tartalmatlan, mechanikus „extrapolációkkal”; manipulál a vulgáris politikai gazdaságtannak a „kereslet és kínálat törvényéhez” hasonló semmitmondó empirikus „törvényeivel”.

Az Amerikában 1944-ben megjelent terjedelmes mű, amely „A játék elmélete és a közgazdasági élet alakulása” hangzatos címet viseli, általában tagadja a valóság megismerésének, de különösen a társadalmi és gazdasági valóság megismerésének lehetőségét. E „közgazdászok” véleménye szerint a gazdasági valóság korlátozott megismerése csak a „triviális” jelenségek tanulmányozása útján lehetséges.

A szerzők az osztrák „határhaszon” iskola ócskaságait ismételve, a társadalom elsődleges gazdasági sejtjét a csere egyéni aktusában látják, amely — véleményük szerint — elvileg semmiben sem különbözik a nemzetközi árucserét „aktusától”. A gazdasági élet folyamatát úgy tekintik, mint két fél „stratégiai játékát”. Azt állítják továbbá, hogy ebbe a tanulmányozásába be kell vonni a matematikát és hogy csak a matematikai statisztika útján térhetünk át egész gazdasági rendszerek tanulmányozására. Ez a matematikai jelekkel és formulákkal bőségesen ellátott agyrem, teljes 625 oldalt foglal el.¹¹

Mindezek a példák fényes bizonyítékai annak, hogy milyen mélyre süllyedt a burzsoá gazdasági és statisztikai „tudomány”, amely a dollárt szolgálja és már rég elvesztette a tudományosság leghalványabb árnyékát is.

Annak idején Lenin megsemmisítő bírálatnak vetve alá Sztruve gazdasági tanulmányát, ragyogóan jellemezte a burzsoá gazdaságtudomány tudományos impotenciáját. „Kétkedni a jövő tudományos felderítésének lehetőségében, elfordulni a tudománytól, füttyülni minden általánosításra, elrejtőzni a történelmi fejlődés minden törvénye elől, az erdőt fákkal takarni el, — ez az osztályértelme annak a divatos burzsoá szkepticizmusnak, annak a halott, halódófélben lévő skolasztikának, amelyet Sztruve úrnál látunk.”¹² Ez a megsemmisítő jellemzés teljes joggal vonatkoztatható a jelenlegi burzsoá statisztikára — az imperializmus szolgájára.

A burzsoá gazdaságstatisztika elfajulása és hanyatlása világosan látható abból is, hogy szűkül a társadalmi-gazdasági valóság tanulmányozásának köre és, hogy a statisztikai kutatást matematikai képletekkel való játék helyettesíti. Különösen erősen nyilvánult meg ez az irányzat a háború alatt, amikor lármás reklámmal a statisztika „nagyarányú fejlődéseként” állították be azt a tényt, hogy a háborús termelési folyamatok kiszámítására (a szériagyártás kiszámítására, a minőség ellenőrzésére, stb.) több matematikát használtak fel. Az „alkalmazott statisztika” fokozott mértékű felhasználása azonban az olyan fontos ágazatok rovására történt, mint ami-

¹¹ Neumann and Morgenstein: Theory of games and economic behaviour, 1944, 625. old.

¹² Lenin Művei, 4. kiadás, 20. kötet, 179. old., oroszul.

lyen a népművelési, egészségügyi, munkaügyi statisztika és a szociális statisztika egyéb ágai. Ezt Campion angol statisztikus is beismeri.¹³

Különösen az USA-ban szűkült a statisztikai megfigyelések köre, annak ellenére, hogy kibővült a statisztikai apparátus. „Bizonyos statisztikai adatok szükségtelenségére“ és a „statisztikai elködösítésre való tekintettel sok békebeli megfigyelést szüntettek be“ azért, hogy háborús célok számára tehermentesítsék a statisztikai apparátust.¹⁴

Ezenkívül a háború alatt bizonyos összeírásokat, amelyek a háború kitöréséig rendszeresen folytak, megszüntettek. Evans amerikai statisztikus például rámutat „a szükséges alapvető statisztikai adatok hiányára“, amelynek oka, hogy 1939 óta nincsenek ipari összeírások. Arról panaszkodik, hogy még ott is, ahol az ipari termelésről bizonyos nem teljes adatok álltak rendelkezésre, az iparágak átállítása háborús termelésre, a mutatószámokat összehasonlíthatatlanná tette.¹⁵

Angliában a termelésre, a kereskedelemre, a népmozgalomra stb. vonatkozó valamennyi statisztikára — A. Bowley kijelentése szerint — a titok fátyla borult.

A tőkekoncentráció háborúalatti fokozódása a gazdaságstatisztika központosítására irányuló ismert tendenciákat idézte elő. A statisztika tényleges, teljes központosítása azonban egyetlen kapitalista országban sem valósult meg, mert ez a kapitalista gazdaság anarchisztikus és kizsákmányoló természetével összeegyeztethetetlen. Az USA-ban annak ellenére, hogy 1933 óta működik a Központi Statisztikai Hivatal, a valóságban nincs centralizált statisztika.

Egységes statisztika, mint tudományos és objektív statisztikai rendszer, a tőkés társadalomban, ahol a hivatalos statisztika teljesen az uralkodó, a kizsákmányoló osztályok érdekeit szolgálja és következképpen a nép érdekei ellen irányul, nem is jöhet létre. Ezt az igazságot még Hinrichs amerikai statisztikus is kénytelen elismerni, amikor úgy véli, hogy egy és ugyanaz a statisztika „nem szolgálhatja különböző csoportok és különböző érdekek szükségleteit“.¹⁶

Bár a kapitalista országok statisztikája, amely a monopóliumoknak van alárendelve, távol áll az egységes és központosított statisztikai rendszertől, egy dologban mégis egységes: azon szerepének betöltésében, hogy palástolja a kapitalista valóság ellentmondásait, hogy kutassa a csaló eljárásokat, hogy elferdítse a társadalmi tényeket és jelenségeket. Ebben rejlik a burzsoá statisztika háborúutáni „átalakításának“ alapvető osztályértelme.

A kapitalizmus általános válsága háborúutáni kimélyülésének, az osztályharc kiéleződésének és azoknak a feladatoknak megfelelően, amelyeket az uralkodó körök állítottak a statisztika elé, a statisztikai mutatószámok rendszerét, a háború után a kapitalista országok egész sorában vizsgálták felül, alakították át és helyezték új alapokra.

Az USA-ban összeállították „a nemzeti jövedelem“ és „a nemzeti termék“ dinamikájának új sorait és egvéb indexeket. Ezek az új indexek magasabbak, mint a felülvizsgálatnak alávetett időszakokra vonatkozó régi indexek. Kijavították „a foglalkoztatottsági indexet“ is azzal az indokolás-

¹³ Statistics in peace and war. — Manchester Statistical Society, 1944.

¹⁴ Government Statistics for business use, 1946.

¹⁵ Journal of the American Statistical Association, VI, 1947.

¹⁶ Journal of the American Statistical Association, VI, 1945.

sal, hogy az állítólag „a foglalkoztatottság csökkenése irányában volt elferdítve“.¹⁷

Az indexek felülvizsgálása maga után vonja „az értékek új felbecsülését“ a statisztikai sajtóban. Austler francia statisztikus bírálja „a hagyományos statisztikai mutatószámokat“, amelyek „egyre kevésbé felelnek meg azoknak a tényeknek, amelyeket mutatnak“.¹⁸ Követeli az általános mutatószámok elvetését és ajánlja a „diszkriminációs“ eljárást, a speciális esetek tanulmányozását, a „klinikai“ kutatási módszerre való áttérést, a valóságban azonban teljesen lemond a statisztikai módszerről.

Ez ismét jellemzi a végelgyengülésnek azt a fokát, amelyben a jelenlegi burzsoá statisztika — az imperialista reakció és a háború fegyvere — szenved.

¹⁷ Survey of current business, X, 1947.

¹⁸ Revue de l'Institut International de Statistique, 1946, 1—4. szám.

A közeljövőben gazdag tartalommal megjelenik a

MAGYAR-SZOVJET KÖZGAZDASÁGI SZEMLE

kettős száma.

A TARTALOMBÓL:

- G. Glezerman—P. Jogyin:** A szocializmusból a kommunizmusba való fokozatos átmenetről
- N. Sabalin:** A kommunizmus nagy építkezései és a mezőgazdaság gépesítése
- I. Kantisev:** Önálló elszámolás a szovhozokban
- M. Rjabov:** A szocialista iparosítás forrásai
- Pikler György:** A statisztika szerepe a szocializmus építésében
- Markos György:** A területi tervezés gazdaságföldrajzi megalapozása
- Salusinszky István:** Kínai útbeszámoló
- Haász Árpád:** A Schuman-terv és az imperialista ellentétek kérdése
- S. Rozenfeld:** Az egyszemélyi vezetés és a demokratikus centralizmus
- M. Mihajlov:** Az ipari termelés önköltségének tervezése